

Received / Makale Geliş Tarihi 20.05.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.08.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (45)
pp / ss 1032-1045

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.13732092
Mail: editor@pejoss.com

Doç. Dr. Parisa Güneş

<https://orcid.org/0000-0001-8876-2621>

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak., İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ROR Id: 00dzfx204

Öğr. Gör. Sultan Ece Altınok Çalışkan

<https://orcid.org/0000-0003-0582-8627>

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak., İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ROR Id: 00dzfx204

Arş. Gör. Adiva Begül Bulut

<https://orcid.org/0000-0002-0135-1780>

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak., İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ROR Id: 00dzfx204

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Kasap

<https://orcid.org/0000-0002-7847-3284>

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak., İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ROR Id: 00dzfx204

Doç. Dr. Özlem Candan Hergül

<https://orcid.org/0000-0001-7140-0149>

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fak., İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE
ROR Id: 00dzfx204

Üniversite Yerleşkesi Peyzaj Tasarımında Dönem Bahçeleri Uygulaması; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi Tasarımı¹

Practice of Period Gardens in the Campus Landscape Design of the Universities; The Islamic Garden Design of Bilecik Seyh Edebali University

ÖZET

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında 2020- 01.BŞEÜ.07-01 numaralı, “Dinsel Ritüeller ile Şekillenen İslam Bahçe Sanatı ve Anadolu-Türk Kültürü Üzerine Etkileri” başlıklı projenin tamamlanmasının ardından projenin bir çıktısı olarak Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Gülümbe Yerleşkesi içerisinde İslam Bahçesi Peyzaj Projesinin uygulanmasına karar verilmiştir. İslam bahçesi tasarımının ilk örneğinin ülkemize ve üniversite kampüsü peyzaj projelerine kazandırılması ve dönem bahçelerinin tanıtılması adına uygulanan proje 2024 yılı mayıs ayında tamamlanmıştır. Bu uygulama projesi ile üniversite yerleşkesi içerisindeki peyzaj tasarım çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Bahçenin bir eğitim aracı olarak kullanılırken aynı zamanda dönem bahçelerinin tanıtılmasına katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam bahçesi, yerleşke, dönem bahçeleri, peyzaj tasarımı.

ABSTRACT

As a result of the project titled 'Islamic Garden Art Shaped by Religious Rituals and Its Effects on Anatolian-Turkish Culture,' numbered 2020-01.BŞEÜ.07-01, which was completed under the scope of Scientific Research Projects at Bilecik Seyh Edebali University has decided to implement an Islamic Garden Landscape Project in Bilecik Seyh Edebali University's Gulumbe Campus. The project, which was completed in May 2024 implemented to introduce the first example of Islamic garden design to our country and university campus landscaping projects and also presents period gardens. This implemented project has brought a new perspective to the landscape design efforts within the university campus. It is intended to be used as an educational tool while promoting period gardens.

Keywords: Islamic garden, campus, period gardens, landscape design.

¹ Bu makale, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü ile makale yazarı öğretim elemanları tarafından imzalanan 24/04/2024 tarihinde tasarım sözleşmesi kapsamında uygulanan İslam bahçesi projesinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Bahçe kavramı çok eski zamanlardan bu yana insanlar için rekreasyon ve ritüeller için önemli açık ve yarı açık mekanları temsil etmektedir ve toplumsal yaşama dair ipuçları sunmaktadır.

En eski örneklerine Mısır ve Mezopotamya'da rastlanan bahçe kültürü, medeniyetler elinde şekil değiştirerek bugüne ulaşmış ve önemini korumuştur. Dini inanışlarla ilişkilendirilen bilinen ilk bahçelerin tapınaklar etrafında kurulduğu düşünülmektedir (Aman, 2020). Bahçe kavramı; suyun çok değerli, verimli toprağın ise az olduğu bölgelerde, tüm doğal güzellikleri içinde barındıran mekânlar olarak önem kazanmıştır. İslamiyet'in doğduğu Arap yarımadasında da doğa koşullarının zorlu olması, denetim altında tutulabilecek tek yer olan bahçelere verilen önemi ve değeri arttırmıştır. Kur'an-ı Kerim'de cennetin bir bahçe olarak detaylarıyla tasviri, İslam dünyasında bahçe ve cennet kavramlarının birbirleriyle bütünleşmesini sağlamıştır. Cennette bulunan dört ırmağın birbirine dik açıyla kesişmesiyle oluşan, dört bölümlü bahçe anlayışı, İslam Bahçe Sanatının temelini oluşturmuştur. Cennete dair bir öge olarak algılanan su da İslam bahçelerinin vazgeçilmez ögesi haline gelmiştir (Ekinci, 2016).

Bu çalışma geleneksel İslam bahçelerinin tasarım özellikleri, sembolik anlamı, bitkisel ve yapısal materyal kullanımına dair bir örnek oluşturmaktadır. Yanı sıra Türkiye'de İslam Bahçe Sanatı ve mimari özelliklerini yansıtan tek uygulama projesi örneğidir. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü ile 24/04/2024 tarihli sözleşme kapsamında 2023 yılında temeli atılmış olan projenin açılış töreni 16/05/2024 tarihinde, Bilecik Valisi Şefik AYGÖL, dönem rektörümüz sayın Prof. Dr. Şükrü BEYDEMİR, il protokolü, üniversitemiz akademisyenleri ve öğrencilerinin teşekkürleri ile gerçekleştirilmiştir.

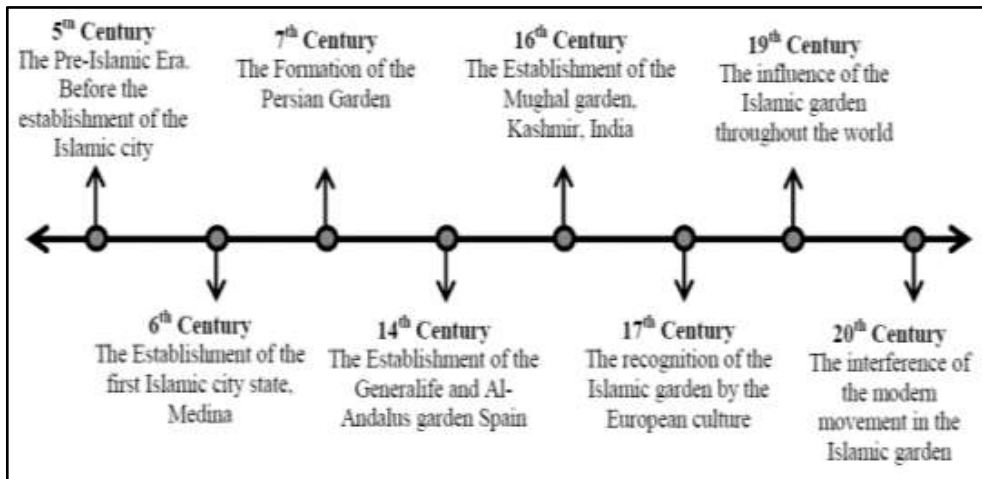
Bu uygulama projesinde İslam bahçelerinin temel temasını teşkil eden "Chahar Bagh" (Çahar-Bağ) sistemi kullanılmıştır. Farsça lisanında çahar; dört ve bağ ise bahçe anlamına gelmektedir. Klasik Çahar Bağ sembolik olarak mekânın dört yönüne yönelen dört akarsu kanallarının kendisinden aktığı merkezi bir havuzun etrafında yapılmış dört bölümlü bir bahçe sistemidir. Bitkisel tasarımdaki bitki tercihi ise bugüne ulaşan İslam bahçelerinde varlığını devam ettiren bitki türlerinin örnekleri dikkate alınarak Bilecik İli'nin iklim koşulları doğrultusunda tercih edilmiştir.

2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE İSLAM BAHÇE SANATI

İslam bahçeleri, cennetin yeryüzündeki bir tasviri olarak düşünülmüş ve bu terim ilk kez yedinci yüzyılda İran Bahçeleri'nin kurulması sırasında ortaya çıkmıştır (Haaga, 2005). Bahçelerin oluşturulmasında Kur'an-ı Kerim'de geçen cennet tasviri büyük bir öneme sahiptir. Cennet hem Müslümanlar hem de her dönemde yaşayan halklar için ulaşılması arzulan bir mekandır ve beklenen mutluluğun müjdecisidir. Müslüman halk, cennete duyduğu özlemi, yaşadıkları dünyada cennet benzeri bahçeler oluşturarak gidermeye çalışmıştır. Bu bahçeler, mutluluk mekânı düşüncesiyle şekillendirilmiştir.

Yapılan araştırmalar, İslam bahçelerinin temelini İran İslam bahçeleri olduğunu ortaya koymuştur. Hindistan'da yer alan Babür İslam bahçeleri ile Alhambra ve Generalife gibi İspanya İslam bahçeleri de İslam bahçelerinin gelişimine ilham kaynağı olmuştur.

İslam bahçelerinin tarihsel gelişimi aşağıda (Şekil 1) açıklanmıştır. Şekil 1'de görüldüğü üzere, İslam bahçelerinin kuruluşu yedinci yüzyıl civarında başlamıştır. İslam Bahçesi dini ritüellerin bir temsili olarak dış mekâna yansıdığı için özellikle konservatif bir dış mekân anlayışı bu bağlamda şekillenmiştir.

Şekil 1. İslam Bahçelerinin Tarihsel Gelişimi

Pers bahçesinin kurulmasının ardından, yüzyıllar boyunca İslam bahçesi tasarımının unsurları yavaş yavaş diğer bahçe tasarımlarına da uyarlanmaya başlanmıştır.

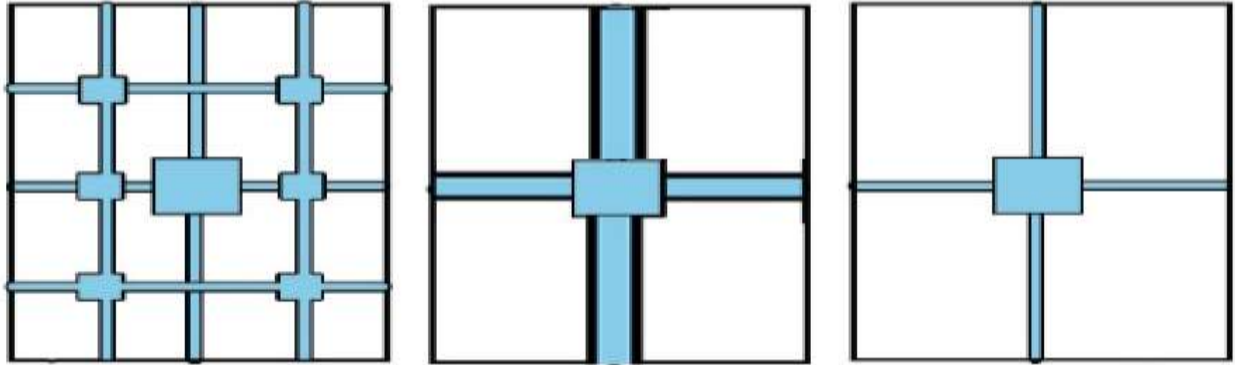
İslam bahçeleri denildiğinde, öncelikle İranlılar, Türkler, Araplar ve İspanyollar tarafından oluşturulan ve dünyanın büyük bir bölümüne yayılmış olan bahçeler akla gelmektedir. Bu bahçeler, adı geçen milletlerin örf, adet, gelenek ve sanat anlayışlarının İslam dini ile karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkmıştır.

İslam bahçeleri hem İslamiyet'i kabul eden medeniyetler hem de yayıldığı coğrafya nedeniyle oldukça geniş bir alanda etkili olmuştur. Bu durum, İslam bahçelerinin sınıflandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda, İslam bahçelerini, genel anlamda; İspanya İslam Bahçeleri, İran İslam Bahçeleri, Hindistan İslam Bahçeleri ve Türk İslam Bahçeleri şeklinde yayıldıkları coğrafyalar göz önüne alınarak sınıflandırmak mümkündür.

3. İSLAM BAHÇELERİNİN TASARIM ÖZELLİKLERİ

İslam bahçeleri, mükemmel bir yaşam ve dinlenme mekânı olarak cennet olgusunu anımsatan nitelikler taşımaktadır. 7. yüzyıldan itibaren, çeşitli toplumların kültür ve gelenekleri doğrultusunda şekillenerek, dinin, iklimin ve içinde bulunduğu coğrafyanın etkileriyle kendine özgü bir bahçe sanatı olarak ortaya çıkmıştır. Farklı ülkelerde bulunmalarına rağmen, ortak tasarım kriterleri üzerine inşa edilmişlerdir.

Cennet kelimesinin bahçe anlamına gelmesi ve Kur'an'daki cennet tasvirleri İslam bahçesinin fikrîsel arka planını oluşturur. Bu bağlamda; İslam bahçesi Kur'an'daki cennet anlatımının dünyaya yansıtılma çabalarının yansımasıdır demek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, İslam bahçesi insan ölçeğine uygun olarak şekillendirilmektedir. Batı bahçelerinde bulunan büyük ölçekli kişiyi etkilemeye yönelik eğilimin aksine "sadelikte güzellik" İslam Bahçesi'nin temel prensiplerden biri olmuştur (Aman, 2020). İslam bahçelerinin temelini "Chahar Bagh" (Çahar-Bağ) veya su kanalı sistemi oluşturmaktadır. "Chahar Bagh" sisteminde, bahçenin merkezi noktası iki su kanalının kesişmesi ile oluşur. Bu kesişen noktada genellikle ana havuz veya yapı bulunur. "Chahar Bagh" düzeni, bahçeyi dört simetrik parçaya bölerek formal bir düzen sağlar. Kanal sistemi kullanımında ise, yapı manzaraya nazır bir konumda arazi üzerine yerleştirilir, önünde su kanalları ve bu kanalları birbirine bağlayan su çanakları veya havuzlar bulunur. (Şekil 2).

Şekil 2. İslam Bahçelerinde Chahar-Bagh Sistemi (Latiff vd., 2017)

İslam bahçelerinde mahremiyet her zaman ön planda tutulmuştur. Alanın etrafı yüksek duvarlarla çevrilidir ve içinde çeşitli avlular yer alır. Genellikle formal plan şemasına sahip olan bu bahçelerin vazgeçilmez ögesi sudur. Durağan veya hareketli olarak tasarlanan havuzlar ve kanallar aracılığıyla su, bahçelerin her tarafına ulaştırılmaktadır.

İslam bahçelerinin bazıları kurak ve sıcak iklim bölgelerinde bulunmalarına rağmen, çeşitli yöntemlerle dağlardan yer altı kanalları aracılığıyla suyu bahçelere taşımayı başarmıştır. Bahçelerin formal düzeninin yanı sıra, su kanallarının etrafında yürüyüş yolları da yer almaktadır. Bu yollar, bahçeyi baştan sona gezme imkanı sağlamaktadır. Yolların kenarına dikilen uzun ağaçlar ise, alley düzeni oluşturarak perspektif içeren bir manzara sunmaktadır.

İslam bahçeleri, her ülkenin iklim koşulları, kültürü ve tarihi değerlerine göre farklılık gösterse de ortak özellikler taşıyan yapısal ve bitkisel materyal kullanımı açısından benzer özellikler de sergilemektedir.

Tablo 1. İslam Bahçelerinde Kullanılan Yapısal ve Bitkisel Materyaller

Bahçe Sınırları İçinde Yer Alan Yapısal Materyaller	Özellikleri
Zemin Döşemesi	Dış mekânda genellikle kum-çakıl karışımı veya taş döşeme teknikleri kullanılmıştır. İslam bahçelerinin bazılarında taş döşeme tekniği ile desenler oluşturulurken, diğerlerinde mermer veya "zellij" tekniği tercih edilmiştir.
Kanallar	İslam bahçelerinde su, bahçe içine ana kanallar aracılığıyla dağıtılmaktadır. Ana kanallar, bahçe planını düzenleyerek ana aks görevini görür ve kenar kanallarla birleşerek bahçenin sulanmasını ve canlı kalmasını sağlar. Kenar kanallar, Çahar-Bağ sisteminin oluşumunu destekler ve bitkilerin ihtiyaç duyduğu suyu temin eder (Göker ve Tuna, 2018).
Havuz	İslam bahçelerinde havuzlar, avlu veya bahçenin en önemli noktasında, ana aks üzerinde konumlandırılmıştır. Bahçedeki havuzlar, kanallar aracılığıyla birbirine bağlanır. Suyun yansıtma özelliğinden yararlanarak ayna etkisi yaratmak amacıyla havuzlar tasarlanmıştır (Campbell, Boyington, 2018).
Fıskiyeler	Fıskiyeler, genellikle bahçenin veya avlunun merkezine yerleştirilir ve suyun en etkileyici ve dikkat çekici kullanımlarından biridir. Bu yapılar, su temin eden gizli borular, su akışını sağlayan başlık ve akan suların toplandığı havuz ile suyun hareketini ve sesini öne çıkarır. Fıskiyeler, suyu hareketlendirerek ses ve görüntü etkisi yaratır ve suyun duylara hitap etmesini sağlar (Göker, 2017). Fıskiyeler, suyu hareketlendirmek amacıyla işlevsel olarak kullanılmalarının yanı sıra, çeşitli biçim ve boyutlarda tasarlanarak İslam bahçelerinde dekoratif amaçla da yer almıştır.
Şelaleler	Eğimli arazilerde oluşturulan İslam bahçelerinde, hafif eğimli havuzlar suyun taşmasıyla küçük ölçekli şelalelerin oluşmasına olanak sağlamıştır. Eğimli arazi ve bahçedeki yükseklik farkları kullanılarak, suyun hareketi kontrol edilmiş ve belirli bir aks boyunca akması sağlanmıştır. Suyun şelale formunu oluşturabilmesi için, kanal ve havuzlar kademelendirilmiştir. Şelaleler, bahçeye ferahlık, canlılık ve serinlik kazandırmak, müzik etkisi yaratmak ve cennet şelalelerine atıfta bulunmak amacıyla yapılmıştır (Aliasghari Khabbazi ve Erdoğan, 2012).
Bahçe Sınırları İçinde Yer Alan Bitkisel Materyaller	Özellikleri
Bitkiler	İslam bahçelerinde kullanılan bitkisel materyaller incelendiğinde, coğrafya ve iklim koşulları göz önüne alınarak genellikle herdem yeşil ağaçlara yer verildiği görülmektedir. Bitkisel tasarım, bahçeye hâkim olan geometri ve düzeni vurgulamak için yollar ve su elemanlarının etrafına sıralı bir şekilde dikilmiştir. Ayrıca, meyve ağaçları da fonksiyonel alanlar oluşturmak amacıyla kullanılmıştır. Genel olarak İslam bahçelerinde bitki kullanım şekli iklim durumuna göre değişiklik göstermekle birlikte, birbirine oldukça benzerdir. Sıcak iklim şartlarına bağlı olarak, gölge ve serin alanlar oluşturma amacıyla daha koyu ve parlak renkli bitki türleri tercih edilmiştir.

İslam bahçelerinin genel tasarım özellikleri şu şekilde açıklanabilir; bahçeye simetrik bir tasarım hakimdir ve görsellik, manzara etkisi ön plandadır. Bahçeler genellikle dikdörtgen bir yapıda tasarlanmıştır ve formal bir düzen hakimdir. Formal düzenin temelinde keskin bir aks bulunmaktadır. Bahçeler mahremiyetin sağlanması amacıyla yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Su, bahçede serinletici, estetik, akustik ve fonksiyonel amaçlarla kullanılmaktadır. Havuzlar, fıskiyeler bahçe ile uyumlu olarak geometrik formlardadır. Fıskiyeler genellikle su kanallarının kenarlarında ve havuzun ortasında konumlandırılmıştır. Bahçe yollarında kum-çakıl karışımları, doğal taşlar, mermerler ve zellij tekniği kullanılmıştır. Ağaçlar, formal bir düzen içinde ve gruplar halinde yerleştirilmiş; meyve ağaçları ve çiçek tarhlarına da yer verilmiştir.

4. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın ana materyalini Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi (BŞEÜ) Kampüsü'nde yer alan İslam Bahçesi (Şekil 3) oluşturmaktadır. Ayrıca İslam bahçeleri konusunda yapılan uluslararası ve ulusal literatür kaynakları, İslam bahçesi örnekleri, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde gerçekleştirilen İslam Bahçesi projesine ait fotoğraf, uydu ve drone görüntüleri de çalışmada materyal olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 3. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Resmî Web Sitesi, t.y.)

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Gülümbe Yerleşkesi'nde uygulaması tamamlanan ve kullanıma açılan İslam Bahçesi projesinin uygulama süreci 7 aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- İslam bahçelerinin tasarım özelliklerinin araştırılması
- Arazi sörvey-analizi,
- Belirlenen tasarım prensipleri doğrultusunda leke planının oluşturulması,
- Bilgisayar ortamında AutoCAD programı aracılığıyla ön (avan) proje ve kesin proje çizimi,
- Görselleştirmeler için SketchUp, Lumion ve Adobe Photoshop 2020 programlarına projenin aktarılması,
- Görselleri hazırlanan projenin metraj ve maliyet analizinin yapılması,

Projenin uygulanabilmesi için yapısal ve bitkisel materyallerin seçimi ve alana uygulanması şeklindedir.

5. BULGULAR ve TARTIŞMA

5.1. BŞEÜ Tarihçesi ve Alanın Durumu

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 29 Mayıs 2007 tarih ve 26536 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5662 sayılı kanunla kurulmuştur ve Prof. Dr. Azmi ÖZCAN'ın Aralık 2007'de rektör olarak atanmasıyla eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır.

T.C. Anayasası'nın 130. maddesi ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından 13.01.2016 tarihli ve 2016/2 sayılı kararla Prof. Dr. İbrahim TAŞ, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi rektörlüğüne atanmıştır. Görev süresi sona eren Prof. Dr. İbrahim TAŞ'ın yerine, 04.03.2020 tarihli ve 2020/91 sayılı kararla Prof. Dr. Şükrü BEYDEMİR rektör olarak atanmış ve 5 Mart günü gerçekleşen devir teslim töreniyle görevine başlamıştır. T.C. Anayasası'nın 130. maddesi ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından 25.05.2024 tarihli ve 2024/144 sayılı kararla Prof. Dr. Zafer Asım KAPLANCIKLI, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi rektörlüğüne atanmıştır (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Resmî Web Sitesi, 2024).

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Kampüsü'nde öğrenciler, akademik ve idari personelin yararlanabildiği yaşam ve çalışma ortamları; akademik birimler, idari ve sosyal tesisler, yeşil alanlar ve parklardır. Bu çalışmanın ana materyalini oluşturan Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi'nin uygulandığı alan ise, üniversitenin ilk kurulduğu yıllarda ilk Rektörlük binası olarak kullanılmış, ilerleyen süreçte ise yerleşke içerisindeki yapılaşma alanları arttıkça rektörlüğe bağlı koordinatörlük ve birimler tarafından kullanılmaya devam etmiştir. Üniversite tarafından 2021 yılına kadar kullanımda olan binaya, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun kapsamında 2018 Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği esaslarına göre performans analizi ve zemin etüdü yaptırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda yapı ile ilgili olarak Riskli Bina Tespit Raporu hazırlanmış ve bina riskli bulunmuştur. Binanın güçlendirme maliyetleri yeniden yapım maliyetlerinin %40'ına ulaştığı için bina ile ilgili yıkım kararı alınmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. İslam Bahçesi Projesi Uygulama Alanının Yıllar İçindeki Değişimi

Yıkılan yapının ardından ortaya çıkan arazide Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi yerleşkesinde yer alan yeşil alan sayısının artırılması, öğrenciler ile akademik ve idari personelin vakit geçirebileceği yeni bir alan oluşturulması amaçlanarak, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi bünyesinde oluşturulan Çevre Düzenleme Komisyonu tarafından öneriler geliştirilmiştir. Dönem Rektörü Prof. Dr. Şükrü BEYDEMİR başkanlığındaki komisyonun geliştirilen tasarım önerileri arasından İslam Bahçesi projesinin uygulanmasına oy birliği ile karar verilmiştir. Karar ile üniversitenin akademik personelleri tarafından bilimsel araştırma projeleri kapsamında hazırlanmış olan bir çalışmanın uygulama imkânı bularak hayata geçirilmesi sağlanmış ve akademik camiaya örnek olması hedeflenmiştir.

İslam Bahçesi projesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında 2020-01.BŞEÜ.07-01 numaralı, “Dinsel Ritüeller ile Şekillenen İslam Bahçe Sanatı ve Anadolu-Türk Kültürü Üzerine Etkileri” başlıklı projeden (Proje yürütücüsü: Doç. Dr. Parisa GÜNEŞ, Proje araştırmacıları: Öğr. Gör. Sultan Ece Altınok ÇALIŞKAN, Arş. Gör. Adiva Begül BULUT) üretilmiştir.

İslam Bahçesi Projesinin Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Eski Rektörlük Binası alanında uygulanabilmesi için, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü ile Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü öğretim elemanları arasında (Doç. Dr. Parisa GÜNEŞ, Doç. Dr. Özlem Candan HERGÜL, Dr. Öğr. Üyesi Serdar KASAP, Öğr.Gör. Sultan Ece ALTINOK ÇALIŞKAN, Arş. Gör. Adiva Begül BULUT) 24/04/2024 tarihinde tasarım sözleşmesi yapılmıştır; uygulanan projenin açılış töreni 16/05/2024 tarihinde Bilecik Valisi Şefik AYGÖL, dönem rektörümüz Prof. Dr. Şükrü BEYDEMİR, il protokolü, üniversitemiz akademisyenleri ve öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. BŞEÜ İslam Bahçesi'nin açılışı

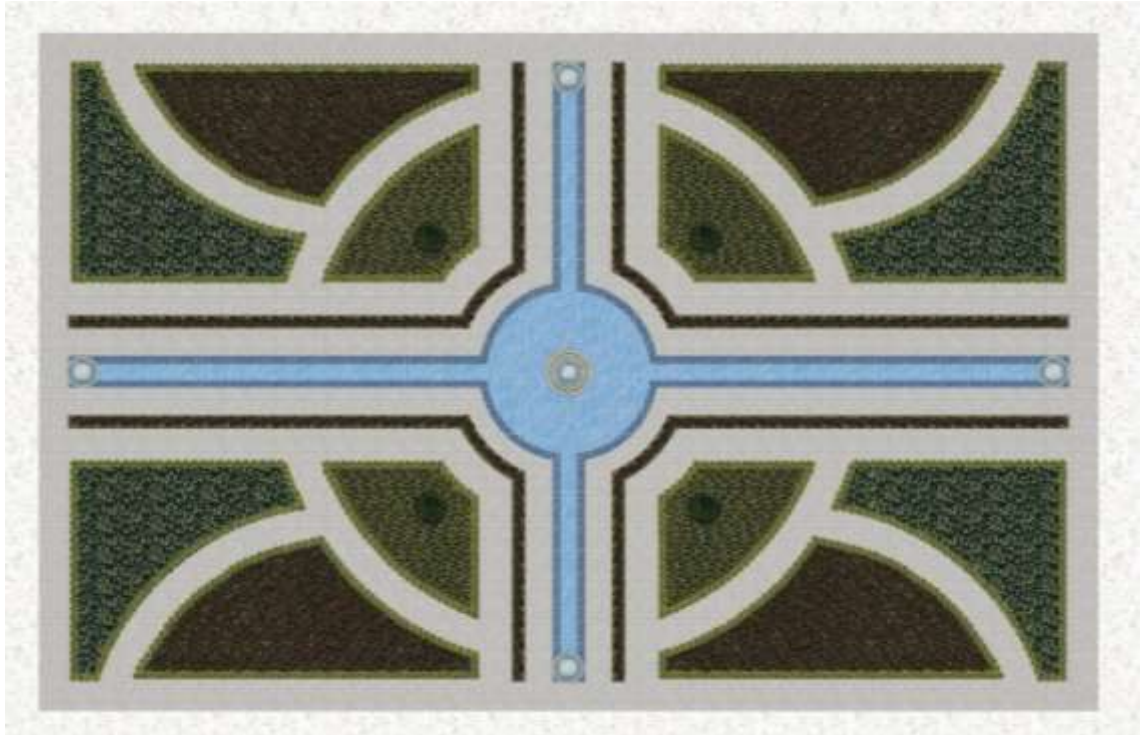
5.2. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi Projesi

Temellerini 2020-01.BŞEÜ.07-01 numaralı, “Dinsel Ritüeller ile Şekillenen İslam Bahçe Sanatı ve Anadolu-Türk Kültürü Üzerine Etkileri” başlıklı Bilimsel Araştırma Projesi’nden alan Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi, İslam bahçelerinin genel özelliklerini yansıtmaya amaçlanarak projelendirilmiştir.

5.2.1. Tasarım Özellikleri

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi (Şekil 6) (Şekil 7), İslam bahçelerinin temelini oluşturan “Çahar-Bağ” sistemi çerçevesinde şekillenmiştir. Bahçe iki su kanalının kesişmesi ile elde edilen dört parçadan oluşan formal bir düzene sahiptir. Bahçenin merkez noktasında havuz ve fiskiye yer almaktadır. Su, bahçenin en önemli tasarım öğesidir. Kanallar aracılığı ile bahçenin dört tarafına erişebilen su, kanalların sonunda yer alan çanaklara ulaşmaktadır. Kanallarda yer alan fiskiyeler ile durağan veya hareketli su akışı ve su sesinin bahçeye yayılması sağlanmıştır.

Bitkisel materyal olarak Akdeniz Servisi (*Cupressus sempervirens L.*), Altuni Taflan (*Euonymus japonica 'Aurea'*) ve Gül (*Rosa sp.*) kullanılmıştır. Altuni Taflan (*Euonymus japonica 'Aurea'*), İslam bahçelerinde budanarak şekil verilebilen ve sınır elemanı olarak kullanılabilen bitkilerden örnek alınarak tercih edilmiştir. İslam bahçelerinde sıklıkla kullanılan Gül (*Rosa sp.*) ise sınırlandırılan alanlarda sarı, beyaz, kırmızı tonlarda kullanılmıştır. Bahçenin dört simetrik parçasında uzun ömürlü ve herdem yeşil kalması nedeniyle sonsuzluğu ve göğe yükselişi temsil eden Akdeniz Servisi (*Cupressus sempervirens L.*) konumlandırılmıştır.

Şekil 6. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi Görselleştirilmiş Planı

Şekil 7. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi

İslam Bahçesi'nde kullanılan yapısal ve bitkisel materyaller şu şekildedir (Tablo 2):

Tablo 2. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi'nde Kullanılan Yapısal ve Bitkisel Materyaller

Bahçe Sınırları İçinde Yer Alan Yapısal Materyaller	Görsel
Zemin Döşeme (Küp Taş Döşeme)	
Kanallar	
Havuz	
Çanaklar ve Fıskiyeler	

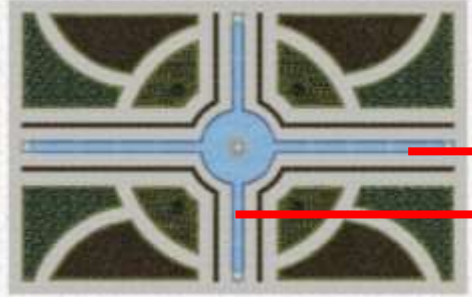

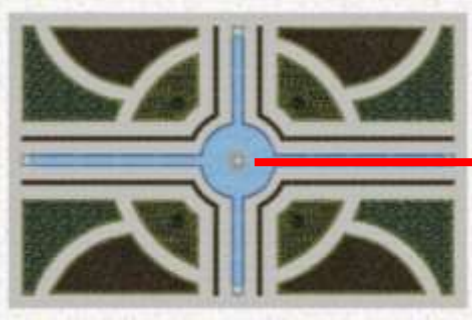

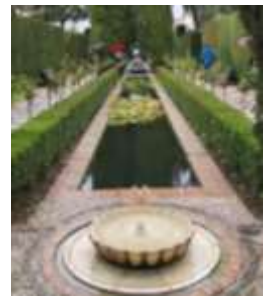
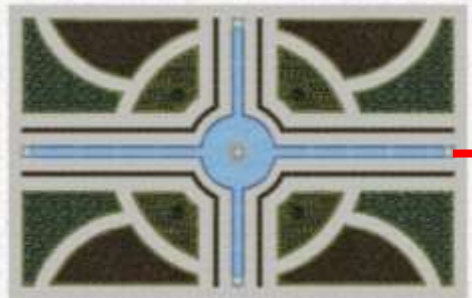

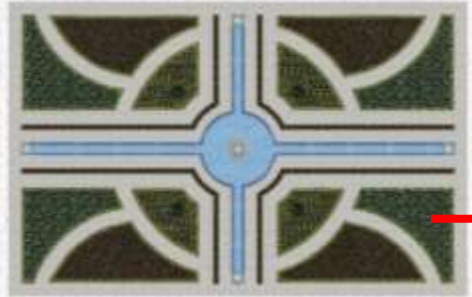

Tablo 2. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi'nde Kullanılan Yapısal ve Bitkisel Materyaller-Devamı

Bahçe Sınırları İçinde Yer Alan Bitkisel Materyaller	Görsel
Akdeniz Servisi (<i>Cupressus sempervirens L.</i>)	
Altuni Taflan (<i>Euonymus japonica 'Aurea'</i>)	
Gül (<i>Rosa sp.</i>)	

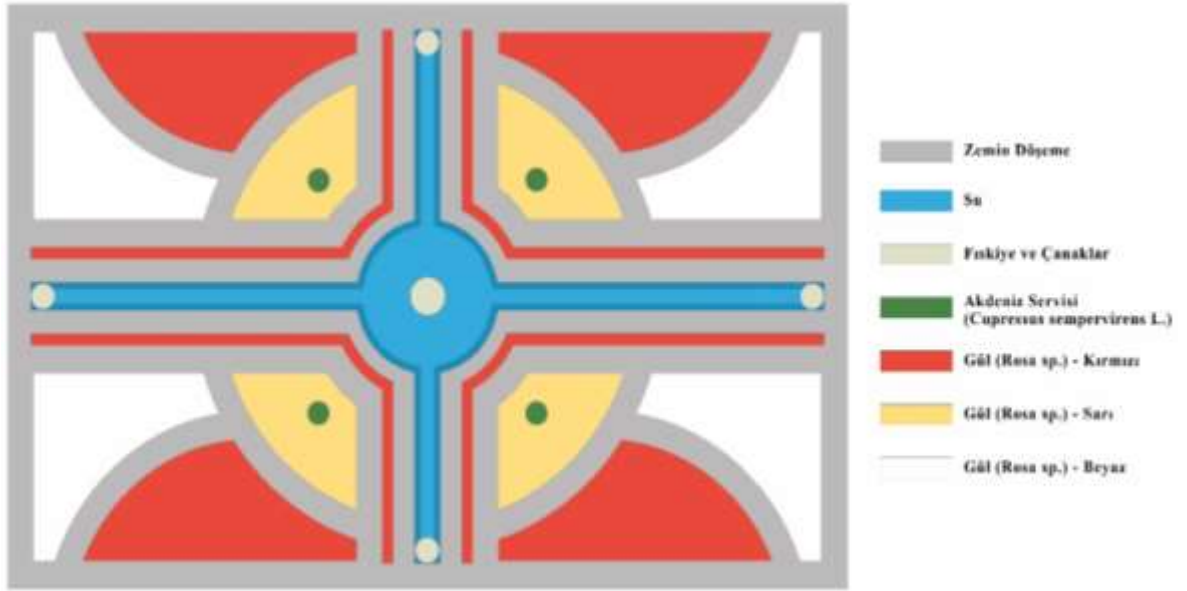
İslam Bahçesi'nde İspanya, İran, Hindistan ve Türk İslam Bahçeleri'nde görülen temel özellikler dikkate alınmıştır. Tablo 3'te prensip olarak benimsenen örnekler görseller ile açıklanmıştır.

Tablo 3. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi'nde Prensipler Olarak Benimsenen Örnekler

Projeye İlham Olan İslam Bahçesi Görselleri	BŞEÜ İslam Bahçesi Planı	BŞEÜ İslam Bahçesi
		
		
		
		

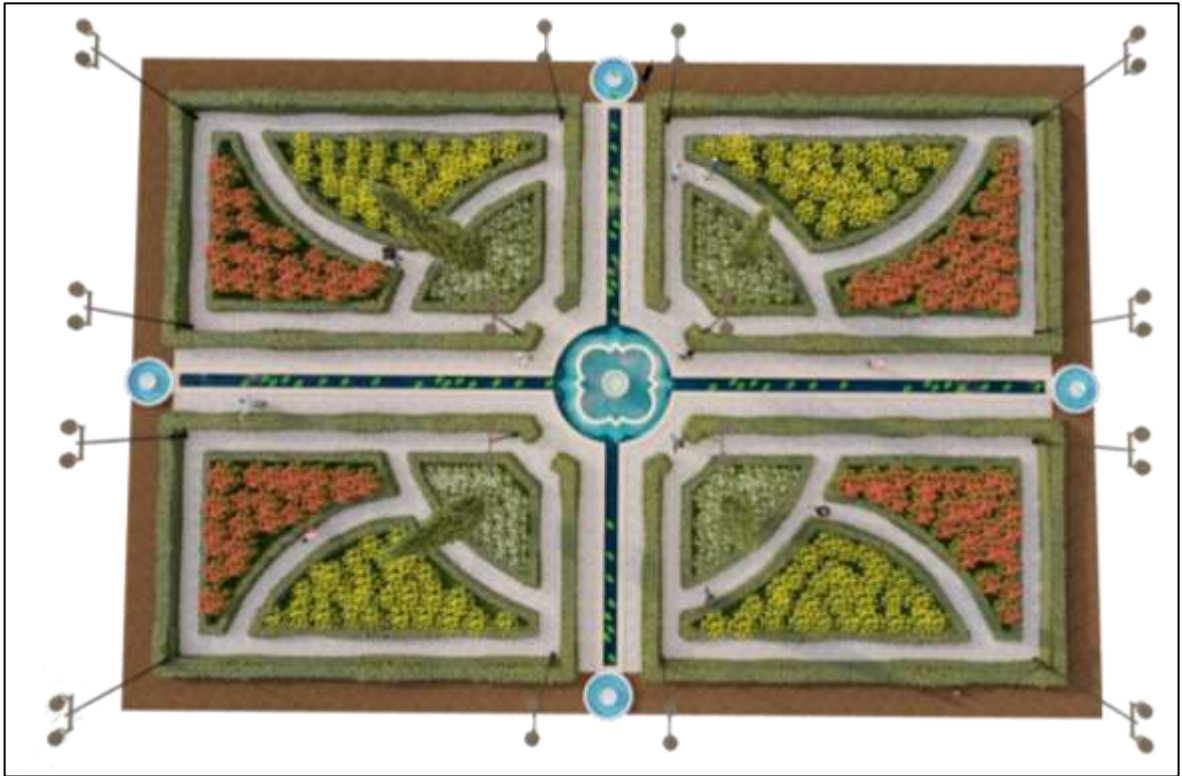
5.2.2. Projelendirme Süreci

İslam bahçesi projesinde ilk olarak, 2020-01.BŞEÜ.07-01 numaralı, “Dinsel Ritüeller ile Şekillenen İslam Bahçe Sanatı ve Anadolu-Türk Kültürü Üzerine Etkileri” başlıklı Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında açıklanan İslam bahçelerinin karakteristik özellikleri ve İslam bahçesi örneklerinden yola çıkılarak, tasarım prensipleri belirlenmiştir. Belirlenen bu tasarım prensiplerinin plana aktarılması AutoCAD programı aracılığıyla yapılmıştır (Şekil 8).

Şekil 8. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslam Bahçesi Planı

AutoCAD programında belirlenen hatlarıyla İslam Bahçesi projesi SketchUp ve Lumion programlarında 3 boyutlu hale getirilerek modellenmiştir. (Şekil 9). Uygulama alanından çekilen fotoğraflar ile modeller Photoshop programında birleştirilerek, projenin uygulandığında nasıl görüneceği görselleştirilerek ortaya koyulmuştur (Şekil 10) (Şekil 11).

Şekil 9. SketchUp ve Lumion Programları Kullanılarak Elde Edilen 3 Boyutlu Bahçe Planı

Şekil 10. Uygulama Alanına Photoshop Programı Kullanılarak Entegre Edilen 3 Boyutlu Bahçe Planı

Şekil 11. Uygulama Alanına Photoshop Programı Kullanılarak Entegre Edilen 3 boyutlu Bahçe Planı

Yapılan görselleştirmeler ve plan çizimleri sonrasında metraj ve maliyet analizi yapılarak, yapısal ve bitkisel materyallerin temini aşamasına geçilmiştir. Yapısal ve bitkisel materyallerin alımı sırasında arazinin inşa süreçlerine hazırlanması sağlanmıştır. Arazinin tesviye edilmesi ve bitkisel materyaller için toprak temini gerçekleştirilmiştir.

Yapısal materyallerin bahçeye uygulanması ilk olarak havuz ve kanalların temel çalışmalarının yapılması ardından tesisat hatlarının döşemesi ile devam etmiştir (Şekil 12). Havuz ve kanalların oluşturulması aşamasını bahçe içi yolların hatlarını belirlenmesi ve döşenmesi takip etmiştir. Zemin döşeme olarak belirlenen küp taş döşemelerin uygulanması sırasında, havuz içine yerleştirilen fiskiye ve çanakların yerleştirilmesi ve tesisat işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Şekil 12. Havuz ve Kanalların İnşa Süreci

Bahçede elektrik ve su tesisatının sağlanması, yapısal materyallerin uygulanmasının ardından bitkisel materyallerin uygulaması aşamasına geçilmiştir. Altuni Taflan (*Euonymus japonica 'Aurea'*) ile sınırlandırılan bitkilendirme alanlarına Güller (*Rosa sp.*) renklerine göre dikilmiştir (Şekil 13). Dört adet Akdeniz Servisi (*Cupressus sempervirens L.*) havuzu merkeze alacak şekilde simetrik olarak bitkilendirme alanının ortasına konumlandırılmıştır. Bitkisel materyallerin alana uygulanması ardından damla sulama hattı tesisatı yapılmıştır.

Şekil 13. Bitkisel materyallerin konumlandırılması ve dikimi

6. SONUÇ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Gülümbe Yerleşkesinde bulunan İslam Bahçesi bilimsel bir araştırmanın hayata geçirilmesi ile örnek olma özelliği taşımasının yanı sıra Türkiye’de uygulanan ilk İslam Bahçesi olma özelliğine de sahip olmuştur. Türk bahçelerinin temelini oluşturan İslam Bahçelerinin günümüze ulaşan bir örneği ülkemizde bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında bahçe gerek Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi bünyesinde yer alan İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü ve Peyzaj ve Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Programında eğitim gören öğrencilerin ders müfredatında yer alan İslam Bahçelerinin canlı bir örneğini görmeleri açısından gerekse ülkemiz üniversitelerinin ilgili ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim veren ilgili birimlerinin öğrencilerinin İslam Bahçe sanatının uygulanmış bir örneği görebilme fırsatı bulabilmelerini sağlayacak olması açısından oldukça önemli bir rol üstlenmektedir.

Bahçe aynı zamanda konuya ilgisi olan öğrencilere, üniversite personeline ve sivil halka İslam Bahçeleri ile ilgili bilgi edinme imkânı yaratırken, kişilere üniversite yerleşkesi içerisinde yeni bir rekreasyonel alan yaratmaktadır. Yerleşke içerisinde bir odak noktası yaratan bahçe, girişinde yer alan Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış bilgilendirme panosu sayesinde de üniversitemiz bünyesinde yer alan yabancı uyruklu öğrencilere İslam Bahçesi hakkında fikir sahibi olma imkânı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aman, F. (2020). Sembolün Toplumsal Yansıması: İslam Bahçesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS)*, 8(107): 141-152. <https://doi.org/10.29228/ASOS.44447>
- Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Resmî Web Sitesi (t.y.). <https://bilecik.edu.tr/>
- Campbell, J. W., & Boyington, A. (2018). *Fountains and water: the development of the hydraulic technology of display in Islamic gardens 700–1700 CE*. *Studies in the History of Gardens & Designed Landscapes*, 38(3), 247-267.
- Ekinci, A. (2016). İslam Medeniyetinde Bahçe Kültürü ve Peyzaj. *Şehir ve İrfan*, 2016(3): 6-25.
- Göker, P. & Tuna, A. (2018). *Formation of Garden Culture in Religious Rituals: Persian Islamic Gardens*. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi. 9 -12 September 2018. Ürgüp.
- Göker, P. (2017). An Analysis Of Water Features In Persian Gardens Bagh-E Shahzadeh, *International Journal of Environmental Science and Development*, 8(9), 661-664.
- Haaga, E. (2005). *Paradise in the Garden: the influence of the Islamic Garden Today. West Looks East: The Influence of Traditional Arab Design on contemporary Western Designers*. http://www.mosaicfound.org/sc/cultural_media/wle_Haaga_bio.
- Khabbazi, P. A. & Erdoğan, E. (2012). İslam bahçeleri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 20-31.
- Korkut, A. B., Şişman, E. E., & Özyavuz, M. (2010). *Landscape architecture*. Verda Publishing.
- Latiff, Z. A., Yunos, M. Y. M., & Yaman, M. M. (2017). *A discourse on the Persian Chahar-Bagh as an Islamic garden*. *Planning Malaysia*, 15.